

CAPITOLUL I

BAZELE TEORETICE ALE ANALIZEI ECONOMICO-FINANCIARE

Introducere

Acest capitol abordează aspectele conceptuale și teoretice privind analiza economico-financiară cu scopul de a crea o bază de pornire în înțelegerea mecanismelor de lucru ale acesteia. Pe de altă parte, se pune în evidență importanța analizei economico-financiare ca activitate practică premergătoare realizării diagnosticului intern și extern al oricărei întreprinderi, diagnostic care la rândul său reprezintă un instrument indispensabil al managementului în general și al managementului decizional în special.

Într-un mediu economic complex și în cele mai multe cazuri imprevizibil, analiza economico-financiară are rolul de a explica fenomenele economice și financiare prin intermediul relațiilor delimitate în cadrul unui ansamblu de elemente (analiză structurală) și prin intermediul factorilor de influență (analiză factorială). Pentru a răspunde cât mai bine obiectivelor stabilite, analiza se poate efectua sub diverse forme/tipuri, iar etapele de realizare a acesteia se pot adapta condițiilor economice concrete.

1.1. Semnificația și importanța analizei economico-financiare

Analiza reprezintă o metodă de cercetare bazată pe descompunerea unui fenomen sau a unei activități în părțile sale componente, în scopul unei mai bune cunoașteri a acestora.

Cercetarea științifică a realității obiective presupune utilizarea analizei în corelație cu sinteza, inducția, deducția și abstractizarea.

Analiza economico-financiară studiază, utilizând „un ansamblu de concepte, tehnici și instrumente”¹ activitățile sau fenomenele din punct de vedere economico-financiar, respectiv din punct de vedere al consumului de resurse și al rezultatelor obținute, foarte importantă fiind luarea în considerare a relațiilor structural-funcționale și a celor de cauză-efect.

Analiza economico-financiară este o activitate complexă² dată fiind multitudinea relațiilor structural-funcționale și complexitatea relațiilor cauză-efect ce pot apărea în economie. Astfel:

- un efect sau fenomen economic poate reprezenta rezultatul acțiunii mai multor cauze sau elemente diferite;
- o singură cauză sau un singur factor poate genera efecte multiple și diferite;
- efecte sau fenomene diferite se pot combina dând o rezultantă a complexului de acțiuni și forțe;
- caracteristicile cauzei se pot reflecta în complexitatea, intensitatea, dar și în

¹ M.Niculescu – *Diagnostic global strategic, vol.1- Diagnostic economic*, Editura Economică, București, 2003, pag.22

² D.Mărgulescu, M.Niculescu, V.Robu – *Diagnostic economico-financiar. Concepte, metode și tehnici*, Editura Romcart, București, 1994, pag.25

calitatea fenomenului analizat;

- fenomenul analizat poate avea caracteristici sau însușiri noi, inexistente în elementele sau cauzele care l-au generat.

În cadrul firmelor, analiza economico-financiară are rolul de a studia mecanismul de formare și de modificare a fenomenelor/activităților/rezultatelor economice și financiare, în principal, prin descompunerea lor în elemente componente și prin delimitarea factorilor de influență. Descompunerea se face cel mai adesea în trepte, sensul fiind de la complex la simplu, așa cum reiese din figura nr.1.1³.

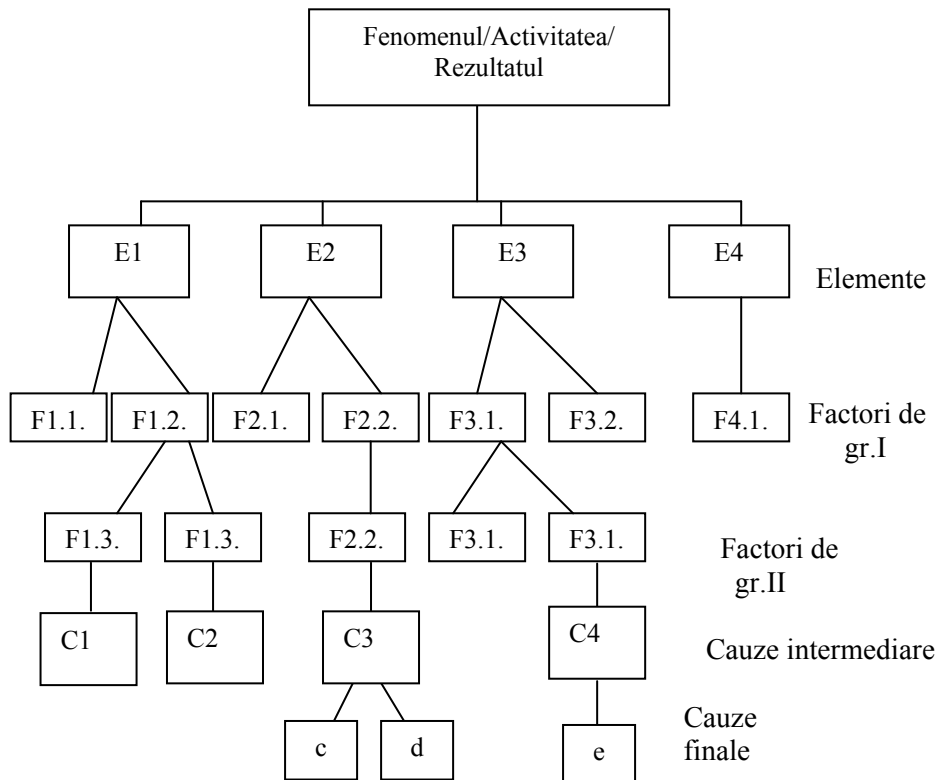

Figura nr.1.1 – Schema generală de descompunere a unei activități, în scopul analizei acesteia

Elementele sunt componentele principale ale fenomenului (sau ale activității, rezultatului), factorii reprezintă „forțele” care modifică sau care determină fenomenul (sau activitatea, rezultatul), iar *cauzele intermediare și/sau finale* sunt considerate ca fiind punctele de plecare/intermediare (motivele) care provoacă/explică apariția fenomenului (activității sau rezultatului).

Schema oferă două modalități principale de a explica fenomenele (activitățile, rezultatele): prin intermediul relațiilor delimitate în cadrul unui ansamblu de elemente

³ adaptare după M.Niculescu – *Diagnostic global strategic, vol.1- Diagnostic economic*, Editura Economică, București, 2003, pag.23

(analiză structurală) și prin intermediul factorilor de influență (analiză factorială).

Analiza se desfășoară în sens invers evoluției fenomenului (activității, rezultatului); pertinenta acesteia este condiționată de cunoașterea aprofundată a factorilor și de delimitarea corectă a cauzelor.

Ținând cont de faptul că fenomenul (activitatea, rezultatul) evoluează de la cauzele finale către elementele componente, analiza se realizează pornind de la elementele componente către cauzele finale.

Din punct de vedere al importanței sale, activitatea de analiză economico-financiară se plasează în mijlocul câmpului de legături existente între funcțiunile întreprinderii și funcțiile managementului, ceea ce înseamnă că realizarea oricărui atribut al conducerii presupune desfășurarea analizei economice ca instrument indispensabil fundamentării deciziilor.

Pe de altă parte, analiza economico-financiară asigură o evaluare globală a activității întreprinderii și a mediului economic în care aceasta își desfășoară activitatea.

Prin conceptele și tehnicile sale, analiza economico-financiară este organic integrată nu numai în sistemul conducerii și al evaluării ei și în activitatea de auditare a întreprinderilor, oferind o contribuție importantă la realizarea acesteia.

În condițiile creșterii gradului de complexitate a activității economice a întreprinderilor și, implicit, a actului decizional, analiza economico-financiară este considerată o coordonată esențială a diagnosticului global strategic, în general, și a diagnosticului economico-financiar, în special.

Pornind de la necesitatea armonizării și de la exigențele de comunicare impuse de Standardele internaționale de raportare financiară (IFRS), analiza economico-financiară se poate adapta cerințelor actuale, prin luarea în considerare a recomandărilor oferite de aceste norme și prin concretizarea lor în practică, pe domenii de analiză.

1.2. Analiza economico-financiară – coordonată esențială a diagnosticului global strategic

1.2.1. Circumstanțele diagnosticului

Termenul de „diagnostic” a fost inițial rezervat domeniului medical în cadrul căruia el are ca obiect recunoașterea bolilor în funcție de simptome. Dat fiind faptul că întreprinderea prezintă mari analogii cu un organism biologic, ea fiind afectată de disfuncționalitățile sau de dezechilibrele interne apărute la un moment dat, extinderea termenului și a practicii diagnosticului la acest „organism” particular pe care îl reprezintă întreprinderea este justificată.

Totuși, diagnosticul întreprinderii depășește accepțiunea uzuală a acestui termen prin aceea că el nu vizează numai relevarea „patologiei” întreprinderii (aspectele negative), ci studiază de asemenea, „metabolismul” general și „potențialul” acesteia (aspectele pozitive).

Studiul analizei economico-financiare prin prisma diagnosticului oferă o percepere mai reală a acestei metode de cunoaștere a realității economice, cu atât mai mult că ea reprezintă coordonata esențială a diagnosticului global strategic. O remarcă importantă este aceea că analiza trebuie să reprezinte, la nivelul fiecărei întreprinderi o activitate permanentă pe cât posibil, în timp ce diagnosticul poate fi episodic sau periodic.

Periodicitatea diagnosticului este variabilă în funcție de ritmul de evoluție al întreprinderii (ritm care este evaluat în funcție de rata de creștere, de transformările structurale, etc.) și, de asemenea, în funcție de mediul concurențial (care poate fi relativ stabil sau, din contră, foarte evolutiv). Așadar, cu cât schimbările la nivel intern sau extern sunt mai importante, semnificative și mai rapide cu atât frecvența diagnosticului trebuie să fie mai mare.

În cazul diagnosticului neperiodic, este important să se determine circumstanțele de realizare a acestuia. Deși lista cazurilor în care diagnosticul este recomandat poate fi destul de lungă, ne putem limita la două tipuri principale de situații, și anume:

a) Situația când aparent „totul merge bine”

În acest caz *diagnosticul* are în mod esențial un rol *preventiv*, iar principalele obiective constau în:

- controlul fiabilității sistemelor create și al aplicării lor efective;
- compararea funcționalității teoretice (formale) a sistemelor și a funcționalității lor efective;
- evaluarea potențialului întreprinderii;
- analiza poziției întreprinderii în raport cu concurența și cu piața;
- urmărirea evoluției generale a întreprinderii, orientarea și controlul activității acesteia;
- prevederea adaptărilor necesare în funcție de evoluția mediului concurențial și a tehnologiei;
- pregătirea planurilor de acțiune pe termen mediu pornind de la o analiză completă a situației existente.

b) Situația când „ceva nu merge bine”

În acest caz se poate vorbi de un *diagnostic curativ*. El va interveni de exemplu, atunci când:

- apar dificultăți comerciale;
- se înregistrează o scădere a rentabilității;
- apare dezechilibrul financiar sau „crize” repetate de trezorerie;
- apar tensiuni în interiorul întreprinderii între diferite servicii, etc.

1.2.2. Realizarea diagnosticului

Decizia de realizare a diagnosticului poate avea mai multe origini:

- Direcția generală a întreprinderii sau Consiliul de administrație;
- un manager sau un director al unei funcțiuni care poate cere fie un diagnostic parțial al serviciului din subordine, fie un diagnostic general (ceea ce necesită pentru continuare, acordul Direcției generale);
- un serviciu particular al întreprinderii, având o vedere de ansamblu asupra numeroaselor aspecte ale gestiunii: serviciul de organizare, serviciul de audit, serviciul control de gestiune, etc.;
- un consilier al întreprinderii care, prin funcțiile sale, poate detecta anomalii în funcționarea acesteia (de exemplu un expert contabil);
- un cabinet de consultanță la care se face apel pentru o problemă punctuală și care poate avertiza conducerea întreprinderii cu privire la necesitatea unui diagnostic general;

- un organism financiar căruia i se cere un ajutor financiar și care dorește să i se prezinte situația economico-financiară reală a întreprinderii.

Diagnosticul poate fi făcut de către un organism extern întreprinderii sau de către personalul întreprinderii.

Realizarea diagnosticului de către un specialist din exteriorul întreprinderii prezintă cel puțin două avantaje, și anume:

- punctul de vedere al specialistului exterior nu riscă să privilegieze anumite funcțiuni, activități sau servicii ale întreprinderii (cu condiția ca responsabilul misiunii respective să nu fie el însuși un specialist numai pe o anumită funcțiune). El asigură astfel, o evaluare neutră și sintetică a întreprinderii, condiție indispensabilă realizării unui bun diagnostic. Pe de altă parte, atunci când se impune un diagnostic funcțional specializat responsabilul misiunii poate încredința efectuarea acestuia mai multor specialiști pentru fiecare domeniu studiat. Atunci când întreprinderea analizată este de talie mare devine necesară constituirea unei echipe care va realiza diagnosticul.

- specialistul din afara întreprinderii dispune de o metodologie a diagnosticului și se poate folosi de experiența sa anterioară în realizarea diagnosticului. El cunoaște disfuncționalitățile cele mai frecvente ale întreprinderilor și simptomele care le relevă; el recunoaște imediat indicii de anomalie; este obișnuit cu întocmirea dosarelor de diagnostic, cu redactarea chestionarelor, cu practica interviurilor necesare culegerii informațiilor. Rezultă așadar, un câștig de timp și, în consecință, rezultatele diagnosticului pot regla activitatea firmei mult mai repede.

De asemenea, această opțiune are avantajul că se evită comiterea anumitor erori sau neglijarea aspectelor importante.

În contrapartidă, recurgerea la ajutorul unui specialist exterior firmei antrenează un supliment de cost efectiv. Pe de altă parte, o anumită perioadă de timp va trebui să fie inițial consacrată pentru a lua contact cu întreprinderea și cu sectorul său de activitate, ceea ce va încetini studiul. Din punct de vedere psihologic, o persoană sau o echipă din exteriorul întreprinderii poate fi cu greu acceptată de personalul permanent care-i va imputa necunoașterea întreprinderii.

Realizarea diagnosticului de către personalul întreprinderii surprinde mai multe soluții:

- realizarea de către un administrator delegat (dacă acesta este competent);
- realizarea de către managerul general (dacă acesta este disponibil);
- realizarea de către un serviciu specializat (serviciul de analiză economico-financiară, serviciul de audit, serviciul de control financiar intern);
- constituirea unei comisii de diagnostic regroupând responsabilii principalelor funcțiuni ale întreprinderii.

Fiecare dintre aceste soluții poate prezenta avantaje și dezavantaje, reușita realizării unui diagnostic corect și complet depinzând de asigurarea următoarelor imperative:

- disponibilitatea (în timp) a responsabilului studiului, ceea ce poate implica detașarea sa de alte activități sau de serviciul său permanent și exclude delegarea responsabilității sale;

- priceperea și competența profesională, capacitatea de analiză și sinteză;
- recunoașterea competenței sale de către alți membrii ai firmei, ceea ce

presupune o poziție ierarhică superioară.

1.2.3. Aportul analizei economico-financiare la realizarea diagnosticului global strategic

În condițiile creșterii gradului de complexitate a mediului economic extern și intern al întreprinderii, munca de analiză economico-financiară contribuie în mod esențial la realizarea unui diagnostic global real și pertinent.

În această accepțiune, analiza economico-financiară poate fi studiată nu numai ca disciplină de sine stătătoare, ci și ca o coordonată esențială a disciplinei mult mai vaste a diagnosticului global strategic. Figura nr.1.2 vine în sprijinul acestei idei, evidențiind aportul activității de analiză la desfășurarea și finalizarea activității de diagnostic.

Se observă așadar că, după constituirea dosarului cu informații privind firma (dosar care cuprinde rezultatul punerii în practică a diverselor tehnici de cercetare: inspecția la fața locului, examinarea documentației existente, interviurile cu principalii responsabili ai întreprinderii, chestionarele, listele de control, tablourile de sinteză, relațiile cu terții) intervine activitatea de analiză propriu-zisă. Aceasta se poate axa atât pe mediul concurențial al întreprinderii cât și pe mediul intern al acesteia.

Analiza mediului concurențial scoate în evidență oportunitățile, dar și amenințările mediului extern, urmând ca în cadrul diagnosticului strategic să se realizeze poziționarea competitivă a întreprinderii și valorificarea avantajului concurențial.

Analiza global internă delimitează punctele tari și punctele slabe ale întreprinderii, oferind diagnosticului posibilitatea adoptării soluțiilor oportune. În plus, activitatea de analiză își aduce aportul la diagnostic în ceea ce privește studiul modificărilor propuse și al consecinței aplicării lor.

Așadar, raportul final al diagnosticului depinde, în mare măsură, de calitatea și coerența analizelor realizate, de profesionalismul și competența analiștilor implicați în procesul de culegere și prelucrare a informațiilor, de modul în care este înțeleasă și pusă în practică metodologia de analiză.

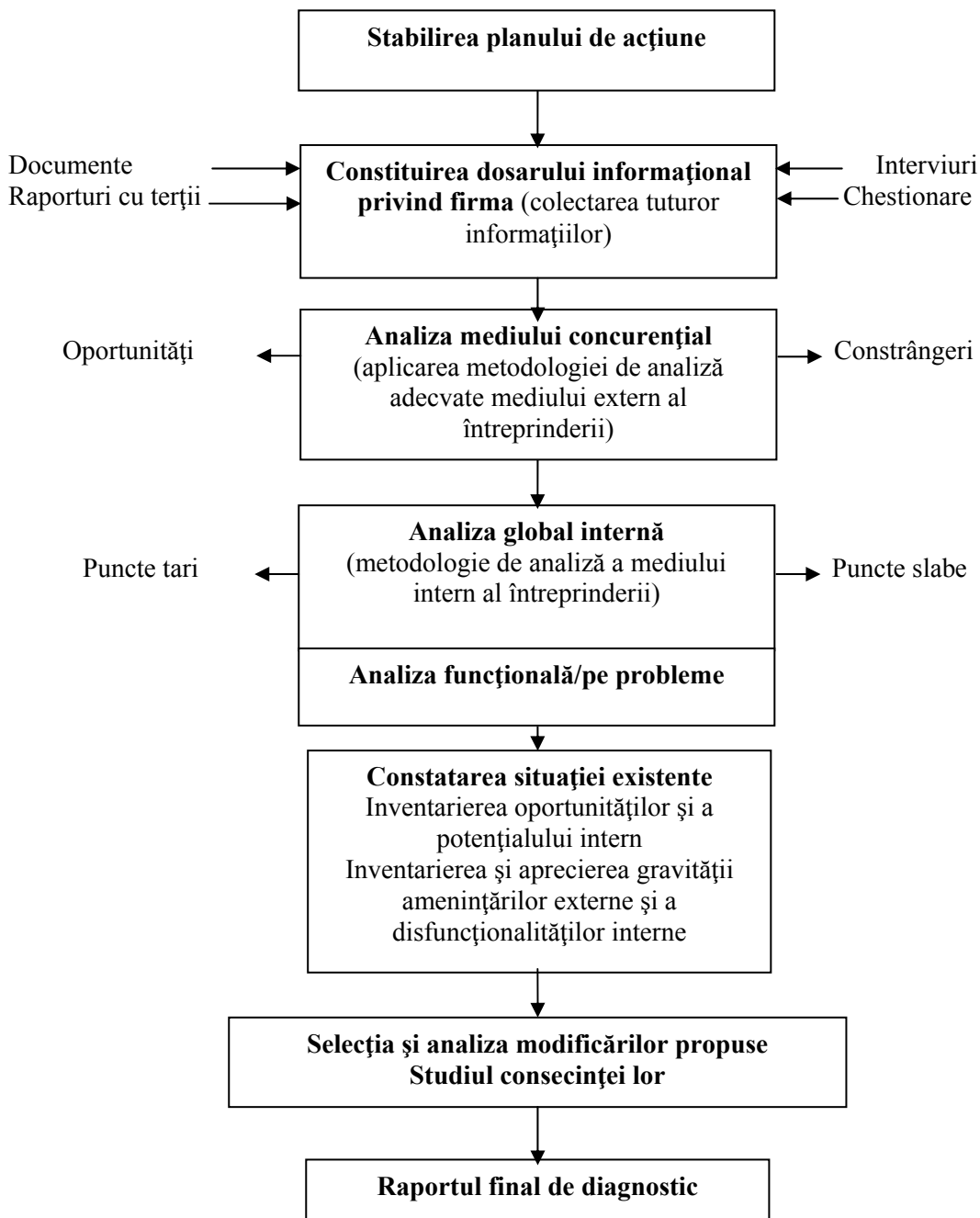

Figura nr.1.2 – Schema realizării diagnosticului global strategic